

Роздуми про нову еліту нації

Валентина ГОШОВСЬКА,
завідувач кафедри парламентаризму
та політичного менеджменту,
директор Інституту підвищення
кваліфікації керівних кадрів
Національної академії державного
управління при Президентові України,
доктор політичних наук, професор,
заслужений працівник освіти України

Одна з найбільш обговорюваних тем нашого суспільства – стан української еліти. Про неї точаться дискусії як у наукових, так і виробничих та сімейних колах. І даремно! Адже саме еліта нації, як провідна верства населення, що формується зсередини свого народу, покликана захищати його цінності й інтереси, плекати його долю, забезпечувати добробут і процвітання.

Протягом багатьох століть людство формувало своє ставлення до еліти. Зокрема:

- в епоху середньовіччя в трактуванні еліти на перший план висувалися милосердя і любов до Бога (Аврелій Августин, Фома Аквінський);

- у період Відродження місія еліти полягала в «запалюванні світу», «місіонерському порядку», «обстоюванні справедливості»;

- у подальші часи перемагала концепція «філософії життя», в якій гуманістичний напрям діяльності елітарних особистостей визнавався пріоритетним, сприяв забезпеченню та розвитку соціальної політики й економіки держав та демократизації суспільних відносин.

В українській філософській думці стверджувалося, що еліта – це фанати, аскети, подвижники, здатні пожертвувати собою заради ідеї.

Моральним авторитетом в українському досвіді державотворення, як правило, виступала інтелігенція – носії культури, люди з високим коефіцієнтом продуктивності та творчості, «яка є запорукою її діяльності й існування» (М. Бердяєв).

Інтелігентна людина вирізняється високими вимогами, насамперед до себе, здатністю нести на своїх плечах тягар вибору, бути альтруїстом у своїй поведінці й намірах, особистим прикладом сприяти елітаризації широкого загалу, піднесенню його духовності та моральності.

Про таких людей писав видатний український філософ Григорій Сковорода: «Серце і розум правителів повинні бути вільні від турбот про буденні справи, вільні від дрібних «печалей житейських». Для суспільства настає катастрофа, коли ті, що мають вести його, – «думками і серцем приліплюються до своєї – не Божої» – а «скотської натури», до «видимого і тлінного», прагнучи вислугуватися чужим панам «за ласки многи і немоги», «вдаватися в чужі правди» з корисливих міркувань чи замість «вибраних», «ліпших», людей – спиратися на «зграю листових фаворитів», а людей «цнотливих» і «лучших» відкидаючи від суспільства у своїй «гонитьбі» за «ілюзорною фартуною чи власною славою».

«Еліту потрібно сприймати передусім у морально-духовному сенсі, без фахової диференціації; вона є творцем духовних цінностей, що належать всьому

суспільству, і є носієм національної ідеї; підпорядковує власний народ національним завданням», – так про еліту казав В'ячеслав Липинський.

Аналізуючи ці та інші філософські, історичні й наукові погляди на еліту, розмірковуючи про її сучасний стан, доходимо висновку, що моральність є її головною сутнісною характеристикою.

Тобто еліта залишається елітою, допоки вона здатна безкорисливо працювати задля свого народу, виконувати своє покликання, демонструючи такі «прикмети духу провідної верстви», як інтелігентність, шляхетність, мудрість, мужність, відвага, гуманність, відповідальність і чесність.

Без сумніву, надзвичайно важливу роль у формуванні саме такої еліти відіграє сім'я і родина, де ще з дитячих років поглинаються перші ознаки національної свідомості, виховується патріотизм, морально-етичні чесноти та цінності національної ментальності. Проте не менш важливий вплив на її формування мають держава і суспільство.

Болісно визнавати, що за часи незалежності України сучасне українське суспільство майже не переймалося проблемою формування власної національної еліти. Хоч як прикро, але на нинішньому етапі його розвитку діє така модель структури і розвитку еліти, в якій слабо відображені її суттєві характеристики як особливої верстви суспільства. Тому цікавими є результати соціологічних опитувань на предмет того, кого суспільство відносить до української еліти, як вона її характеризує та якою хоче бачити.

Результати соціологічних досліджень Інституту соціології НАН України спільно зі службою «Соціс-Геллап» свідчать, що 44% респондентів вважають елітою найбагатших людей, 42% – тих, хто обіймає високі посади. Тобто більшість громадян до еліти відносять правлячу верхівку, а не інтелектуальну, найвихованішу, найгуманнішу, високодуховну частину суспільства.

На відміну від такої точки зору кваліфіковані фахівці в галузі державного управління – державні службовці, які підвищують кваліфікацію в Національній академії державного управління при Президентові України, вважають, що еліта – це ті, хто мають освіту й інноваційне, творче мислення (63,8%), високий рівень інтелекту (44,4%) і духовність (39,4%). Однак вони стверджують,

що рівень інтелектуальності, вихованості й професійної підготовленості сучасної еліти є низьким. Особливо відзначено нестачу таких цінностей, як невідкупність, політична культура, моральність, справедливість, управлінська культура, а також відсутність у державі політики виховання молодшої еліти.

На думку державних службовців, які виступили респондентами в нашому дослідженні, відсутність у складі еліти людей із високим інтелектом, духовністю, освітою, творчим мисленням призводить до деградації суспільства.

Вони переконані, що:

- еліта потрібна суспільству, але наукова, творча, політична, а не олігархічна;

- політико-владна та адміністративно-управлінська еліта має бути освіченою, інтелектуально розвиненою, вихованою та професійно підготовленою, а питання матеріального забезпечення мають бути на другому плані.

Отримані нами результати дослідження наводять на думку про те, що сучасне суспільство потребує нової української еліти. На це вказують також історичний досвід і сучасна практика державного управління. Адже для побудови потужної демократичної національної держави необхідно мати провідну верству населення, зацікавлену в існуванні саме такої (потужної) держави; реалізуватися може лише соціально розвинений народ, який має власну духовну, інтелектуальну, життєздатну еліту.

Саме такий шанс, на наш погляд, надає нова програма Президентського кадрового резерву «Нова еліта нації», розпочата в Україні з 2011 року.

Чи правильно використовує країна цей шанс? Чи направить на навчання своїх найкращих представників? Чи зможуть вони працевлаштуватися на керівні посади в державі й реалізувати свої творчі задуми на благо України?

На ці та інші запитання ми прагнемо відповісти позитивно, оптимістично прогнозуючи розвиток демократії і громадянського суспільства в Україні та беручи безпосередню участь у формуванні нової еліти нації.

На нашу думку, ця програма є унікальною можливістю якісно оновити адміністративно-управлінську еліту, відродити довіру суспільства до влади, розширити горизонти для обдарованої молоді у своїй державі.

Щорічно за цією програмою конкурс проходять тисячі молодих керівників, але перемагають не більше 100 осіб.

Хто ці молоді люди? Яка їхня мотивація щодо участі в конкурсі? Які мрії та перспективи?

Відповідно до Указу Президента України «Про Президентський кадровий резерв «Нова еліта нації» ([Електронний ресурс]. – <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/45/2012>) до участі в конкурсі допускаються особи, які:

- є громадянами України та на день подання документів не досягли 40 років;

- відповідають установленим законом вимогам для вступу на державну службу;

- вільно володіють державною мовою згідно з 10-ю статтею Конституції України;

- володіють однією з мов Європейського Союзу;

- мають повну вищу освіту відповідно до пріоритетних сфер державного управління;

- мають стаж роботи не менш як десять років (у тому числі не менш як п'ять років стажу державної служби та/або служби в органах місцевого самоврядування, із них не менш як три роки на керівних посадах чи не менш як п'ять років стажу на керівних посадах у відповідних сферах соціально-економічного розвитку).

Конкурсний відбір фахівців відбувається за пріоритетними сферами державного управління: фінансово-економічна, соціально-гуманітарна, сфера інвестицій та інновацій, сфери паливно-енергетичного комплексу, сільського та житлово-комунального господарств.

У 2013 році з 1098 осіб, які подали документи до територіальних органів Національної державної служби України з метою участі в конкурсному відборі до Президентського кадрового резерву, двісті осіб було рекомендовано для зарахування до Президентського кадрового резерву.

Інформацію про кожного було оприлюднено на офіційному сайті Національного агентства України з державної служби.

Це – фахівці з різних регіонів України та різних пріоритетних галузей діяльності. Зокрема: соціально-гуманітарна сфера – 69 осіб; фінансово-економічна сфера – 40 осіб; сфера інвестицій та інновацій – 36 осіб; сфера житлово-комунального господарства – 23 особи; сфера сільського господарства – 20 осіб; сфера паливно-енергетичного комплексу – 12 осіб.

Відповідно до п. 19 Указу Президента України «Про президентський кадровий резерв «Нова еліта нації» до 15 листопада 2013 року Комісія з питань Президентського кадрового резерву розгляне документи з оцінювання 200 учасників конкурсу, проведе з ними співбесіди та подасть на розгляд Президенту України рішення про затвердження списку осіб, зарахованих до Президентського кадрового резерву 2013 року в кількості до 100 осіб.

Інформацію про них також буде оприлюднено на офіційному сайті Національного агентства України з державної служби.

Ми сподіваємося, що їхні результати будуть не гірші, ніж результати попередніх учасників. А саме торік до Президентського кадрового резерву були зараховані фахівці, які продемонстрували високий рівень:

- освіченості (97% мають дві й більше вищих освіти, у т. ч. здобуті за кордоном);

- мотивації (66% орієнтовані працювати на економічний добробут держави; 34% – на її соціальний розвиток);
- комунікації (100% володіють однією іноземною мовою, сучасними інформаційними засобами зв'язку).

Проте, незважаючи на досить високі «стартові» показники, для переможців цього конкурсу щорічно на базі Національної академії державного управління при Президенту України та Національного агентства України з питань державної служби організовуються навчання за комплексною програмою професійного розвитку, розробленою Інститутом підвищення кваліфікації керівних кадрів та провідними науковцями Національної академії з врахуванням досвіду і напрацювань, здобутих під час роботи в міжнародних проектах із Національною школою управління Франції (ENA), Національною школою публічного адміністрування Польщі (KSAP), Інститутом міжнародних освітніх проектів Цюрихського педагогічного університету, Німецьким товариством міжнародної співпраці та іншими проектами.

Ця програма включає навчальні плани та методичні рекомендації, необхідні для реалізації всіх етапів професійного розвитку. Структура та зміст комплексної програми відповідають цілям реалізації Стратегії державної кадрової політики України на 2012–2020 роки, Програми економічних реформ Президента України, а також модернізації інституту державної служби.

З урахуванням зовнішніх пріоритетів України стратегічного партнерства та завдань щодо реалізації політики її європейської інтеграції вже розроблено план заходів із професійного розвитку «Нової еліти нації» до 2016 року.

Зокрема, календарний план заходів із професійного розвитку осіб, зарахованих до Президентського кадрового резерву, в 2013 році включає:

- очний етап навчання на базі Інституту підвищення кваліфікації керівних кадрів Національної академії державного управління при Президенту України;

- дистанційний етап навчання з вивчення курсів «Стратегічне управління» та «Управління проектами»;

- самоосвіту;

– навчання в літній тренінговій школі «Лідерство в управлінській діяльності» на базі Одеського регіонального інституту державного управління;

– стажування за кордоном і в органах державної влади;

– участь у вітчизняних і міжнародних науково-практичних конференціях;

– консультації та коучинги.

Особи, зараховані до Президентського кадрового резерву «Нова еліта нації», в рамках цієї програми оволодівають уміннями, які становлять основу професійної компетентності керівників-лідерів і забезпечують здатність до креативного мислення, прийняття ефективних рішень у нестандартних ситуаціях, застосування інноваційних підходів у роботі, організації ефективної комунікативної діяльності та командної роботи, здійснення самоменеджменту та розвитку лідерського потенціалу.

Тренінги з психології і лідерства, дискусії, дебати, «круглі столи», тематичні зустрічі, консультації та інші інтерактивні технології навчання спрямовують навчальний процес на розкриття й розвиток професійних та особистісних якостей.

Зміст, форми та методи навчання мають інноваційний характер. Це відрізняє їх від традиційних не лише способом здобуття нової навчальної інформації (через ІК- та ІТ-технології, діалоги з провідними вітчизняними й зарубіжними вченими та практиками державного управління та ін.), а й можливостями створення власного творчого продукту інтелектуальної діяльності у вигляді аналітичних звітів, управлінських інноваційних проєктів, нормативно-правових актів тощо.

Для учасників конкурсу вперше розроблено: тестові комп'ютерні завдання з основ державного управління і державної служби; анкети з морально-психологічного оцінювання особистості; тестові завдання з іноземних мов; методичні рекомендації з організації дистанційного навчання, проходження стажування в органах влади, з організації моніторингу професійного розвитку; науково-методичні посібники, підручник з елітознавства.

Як свідчать результати моніторингу, проведеного в академії, особи, зараховані до Президентського кадрового резерву у 2012 році, в ході навчання продемонстрували високу навчальну активність і творчість.

З числа резервістів уже здійснено перші призначення на посади: голови Кіровоградської облдержадміністрації, виконуючого обов'язки заступника голови Чернігівської облдержадміністрації, радника Херсонського міського голови, генерального директора ДК «Спортивні арени України», директорів департаментів і начальників управлінь органів виконавчої влади та інші.

Викладачі та науковці очікують інноваційних підходів до нової адміністративної еліти.

Ми сподіваємося, що нова модель формування й розвитку майбутніх високопосадовців, державних керівників-лідерів дасть можливість розвинути інтелектуальний потенціал української нації і держави, сприятиме збереженню творчої молоді для своєї країни, формуватиме правлячу еліту, яка не лише формально належатиме до привілейованого шару в соціальній структурі суспільства, а й власною поведінкою демонструватиме високі морально-етичні принципи.

Ми також сподіваємося, що перші випускники програми Президентського кадрового резерву «Нова еліта нації» відповідатимуть стандартам, визначеним для правлячої еліти в країнах Європейського Союзу, – таким, як:

– відкритість мислення й поведінки (гнучкість, здатність навчатися, різносторонність);

– інноваційність (ініціативність, новаторство, креативність, мужність);

– добросесність (чесність, прозорість, підзвітність, відданість справі);

– соціальні навички (навички комунікації, уміння створювати коаліції і партнерство, вести переговори);

– спрямованість на результат (обробка інформації, винесення суджень, розв'язання проблем);

– організація (організаційні навички, планування й оцінювання, розвиток персоналу, делегування, уміння створювати команди);

– знання відповідно до рівня керівництва: а) рівень ЄС – інституції, процедури, політика ЄС, законодавство ЄС, відносини і партнерські мережі; б) національний рівень – галузева політика і пріоритети, національна система і процедури, мережі соціального партнерства в Європі, відносини ЄС – країна – член ЄС.

Запровадження нових правил добору талановитої молоді в державі, на наш погляд, істотно обмежить свободу старих кадрових призначень, які відбувалися за принципом позаконкурсного «проштовхування» на посади «своїх» або «потрібних» людей, усуне такі явища, як призначення на керівні посади державної служби за принципами особистої відданості, корпоративної лояльності, політичного квотування та корупційного інтересу.

Створення такого «соціального ліфту» на державну службу для обдарованої молоді є позитивним явищем у нашій країні й дає можливість суспільству та науковій громадськості бути причетними до формування нових традицій, цінностей, правил життя й поведінки.

Успіх реалізації цієї програми залежатиме не лише від того, кого відібрали до Президентського кадрового резерву «Нова еліта нації», як і чого їх навчили, а й наскільки ефективно буде використано даний потенціал на користь держави й суспільства.

Комітетах

Депутати чекають від уряду проєкт закону про зовнішню трудову міграцію

Комітет Верховної Ради України з питань прав людини, національних меншин і міжнародних відносин вніс на розгляд парламенту рекомендації парламентських слухань на тему: «Українська трудова міграція: стан, проблеми та шляхи їх вирішення», що відбулися 3 липня 2013 року.

З метою ефективного регулювання трудових міграцій громадян України учасники парламентських слухань рекомендують Президентові України в рамках здійснення керівництва зовнішньополітичною діяльністю, проведення переговорів та укладення міжнародних договорів порушувати питання щодо сприяння й підтримки громадян України та українських трудових мігрантів, які перебувають за кордоном, приділяти увагу інституційному зміцненню дипломатичних представництв України, перудсім у країнах із численними українськими громадами. Главі держави також пропонується забезпечити виконання законодавства України щодо утворення центрального органу виконавчої влади з питань закордонних українців.

Члени профільного комітету рекомендують Верховній Раді України насамперед прийняти законодавчий акт, який передбачатиме державну політику щодо зовнішньої трудової міграції, законодавчо визначатиме статус українських трудових мігрантів і членів їхньої сімей, соціально-економічні, освітні, культурні та інші гарантії для них. На їхню думку, доцільно прискорити розгляд проєкту закону України «Про внесення змін до деяких зако-